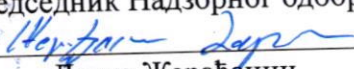

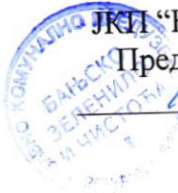
Јавно комунално предузеће
„Бањско зеленило и чистоћа“
ВРЊАЧКА БАЊА
Број: 3741/3/2025
Датум: 28. 11. 2025.

На основу члана 52. Статута Јавног комуналног предузећа „Бањско зеленило и чистоћа“ из Врњачке Бање, на седници Надзорног одбора, одржаној дана 28.11.2025. године, Надзорни одбор ЈКП "Бањско зеленило и чистоћа" донео је:

О Д Л У К У

1. Усваја се Годишњи програм заштите и развоја споменика природе “Буква Прозорац” за 2026. годину.
2. Годишњи програм заштите и развоја споменика природе “Буква Прозорац” за 2026. годину је саставни део ове Одлуке.
3. О правилној реализацији ове Одлуке стараће се надлежне службе предузећа.

ЈКП “Бањско зеленило и чистоћа”
Председник Надзорног одбора,

Дарко Жерађанин

Достављено:

- Оснивачу;
- Председнику и члановима НО ЈКП "Бањско зеленило и чистоћа";
- Руководиоцу Сектора зеленила,
- Правној служби ;
- архиви.

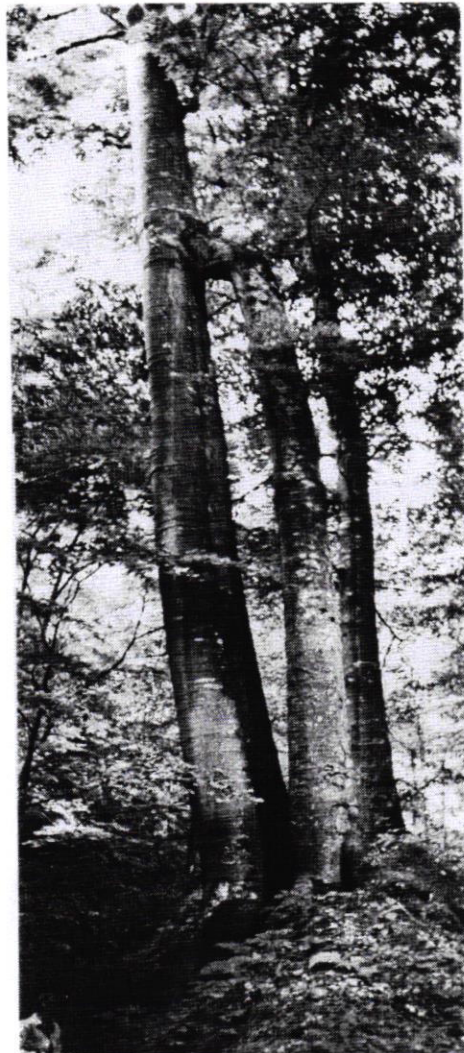
ЈКП "Бањско зеленило и чистоћа"

Врњачка Бања

ГОДИШЊИ ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ И РАЗВОЈА СПОМЕНИКА
ПРИРОДЕ

"БУКВА ПРОЗОРАЦ"

ЗА 2026.годину

У Врњачкој Бањи, 2026.

ГОДИШЊИ ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ И РАЗВОЈА СПОМЕНИКА ПРИРОДЕ "БУКВА ПРОЗОРАЦ" (2026.)

УВОД

Споменик природе "Буква прозорац" налази се у општини Врњачка Бања на КО Грачац, у газдинској јединици "Грачац" у одељењу 45, одсеку б, са којим газдује ЈКП "Бањско зеленило и чистоћа" из Врњачке Бање. До овог споменика природе, ако се крене правцем Краљево-Врњачка Бања на 15-ом километру скреће се са асфалтног пута десно код места Ново Село, локалним путем за планину Гоч. На петом километру од главног пута одваја се макадамски шумски пут, којим се стиже до заштићеног стабла. Заштићено стабло налази се изнад десне обале Шућурског потока, који се улива у Ћелијску реку у сливу Новоселске реке, на ивици шумско земљаног пута - влаке. Припада одељењу 45/б Г.Ј. Грачац, високој разнородној буковој шуми типа - **Fagetum moesiaca montanum –carpinetosum betuli**.

Положај овог споменика природе одрђен је географским координатама по Гаус-Кригеру: $x=4826625$ $y=7485380$. Налази се на надморској висини: мин.-макс. 614м.н.в. и на К.П. 5574. Површина споменика природе "Буква прозорац" износи 1.256m^2 или 12,56ари. Цео заштићен простор је у поседу Ј.П. "Борјак", а границу овог простора на терену чини заштићен појас у облику елипсоиде пречника 40м., чији је центар стабло букве. Заштићену површину чини стрм терен неуједначеног нагиба, а непосредна околина заштићеног стабла покривен је ретком приземном вегетацијом. Спрат жбуња није присутан. Земљиште је еродирано, плитко и припада типу скелетно еутричних смеђих земљишта.

Заштићено стабло букве је "троструко", необичног хабитуса и има карактер природног феномена.

Дендрометријске карактеристике заштићеног стабла букве, утврђене јула 2002. године су:

Висина два срасла стабла износи	31.50м
Висина до прве живе гране	20,00м
Обим дебла два срасла стабла	2.94м
Пречник дебла на 1,30м два срасла стабла	0,94м
Висина трећег стабла (уједно и место срастања са два срасла стабла)	14,50м
Обим дебла трећег стабла	1,72м

Пречник дебла на 1,30м трећег стабла	0,55
Старост (по предању)	Око 200 година

Пречник крошње "троструког стабла" због конфигурације терена не може се измерити, а по решењу из 1965. године износио је око 8м.

Споменик природе стабло букве (*Fagus moesiaca* Domin, Maly Czechtott.) на планини Гоч први пут је стављено под заштиту 18.12.1965. године на предлог Републичког завода за заштиту природе Србије, Решењем Скупштине општине Врњачка Бања на основу закона о заштити природе ("Службени гласник СРС", бр 47/61, 15/65). Ревизијом јула 2002. године констатовано је да је стабло још увек доброг здравственог стања и виталности. Завод за заштиту природе Србије урадио је Предлог за заштиту природног добра као споменика природе, на основу којег је С.О. Врњачка Бања донела Одлуку бр. 355-47/03 о заштити стабла "Букве-прозорац" на својој 14 седници одржаној дана 24.03. 2003. године. Овом одлуком Ј.П. "Бели извор" је именовано за стараоца овог природног добра. Крајем 2004. године Ј.П. Бели извор" је подељено на два Јавна предузећа и бригу око чувања споменика природе је преузело Ј.П. "Борјак". Од октобра 2016. године овим заштићеним простором газдује ЈКП "Бањско зеленило и чистоћа" из Врњачке Бање.

На основу Правилника о категоризацији природних добара ("Сл. гласник РС", бр. 30/92), ово природно добро уврштено је у трећу категорију - значајно природно добро, а по класификацији **UICN** у споменике природе према "Оквиру за класификацију заштићених копнених и морских подручја".

ОЦЕНА СТАЊА УГРОЖЕНОСТИ

Споменик природе "Буква прозорац" на планини Гоч је троструко срасло стабло букве (***Fagus moesica* Domin, Maly Czechtott.**). При земљи се јасно уочавају три стабла, од којих су два срасла од земље до круне целом дужином, а треће је одвојено и расте самостално до 14,50м висине од земље, где лучно ураста у прво стабло, тако да сва три даље расту као једно стабло. Овако настало стабло представља природни феномен сличан геолошкој појави прерасту или прозорцу, па је отуда и назив за Споменик природе ботаничког карактера.

Заштићено стабло налази се на ивици шумског пута, чијом изградњом су измењени услови микролокације станишта, а дејством људског фактора дошло је до механичког оштећења стабла.

САДАШЊЕ СТАЊЕ СПОМЕНИКА ПРИРОДЕ

Два срасла стабла су преломљена на висини око 31,50м, што је и укупна висина споменика природе. Крошња је ексцентрична са бочним гранама првог и другог реда, које се дихотомно гранају. Два срасла стабла имају заједнички приданак дебла са доње стране стабла, који је нагнут према потоку. Приданак дебла чине три јаке коренове жиле, које су обрасле маховином до висине од 1м. На стаблу се уочава механичко оштећење у виду уздужне црне бразде изнад прсне висине (1,30м), која је настала извлачењем посечених стабала дуж тракторске влаке. Трагови трулежи на деблу нису присутни.

На споменику природе "Буква прозорац" утврђен је антропоген утицај у облику огуљених завршетака кореновог система и трагови сајли, али се стабло веома брзо опоравило од механичког оштећења.

Такође, захваљујући карактеристикама букве као врсте да се брзо опорави и преживи временска и механичка оштећења, може се рећи да је његов степен угрожености незнатан.

ОПШТИ ЦИЉЕВИ, УСЛОВИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ И УРЕЂЕЊА

Циљ је да се ово стабло што дуже очува и заштити од даљег пропадања, јер је репрезентативан примерак своје врсте, који се јавља као ботанички феномен и неопходно је спречити све појаве и активности које би га угрозиле.

Уважавајући природне вредности овог добра установљен је трећи степен заштите који подразумева "селективно и ограничено коришћење природних богастава и контролисане интервенције и активности у простору уколико су усклађене са функцијама заштићеног природног добра или су везане за наслеђене традиционалне облике обављања привредних делатности и становања укључујући и туристичку изградњу". (Закон о заштити животне средине, "Сл. гласник РС", бр.66/91, 83/92, члан 49.).

За споменик природе "Буква прозорац" утврђују се следеће мере за спровођење заштитног режима:

Забрањује се:

- Заштићено стабло посећи, ломити и сећи гране, кидати лишће и плодове или предузимати било које друге радње, које би измениле њихов данашњи изглед или довеле у питање његов биолошки опстанак,

- Ложење ватре на заштићеној површини,
- Садња било каквог другог зеленила на заштићеној површини,
- Раскопавање и депоновање земље на заштићеној површини,
- Промена намене заштићене површине,
- Депоновање смећа и другог отпада,
- Проширење камионског пута и развлачење сајли, нарочито ради оштећења од витла приликом извлачења посечених стабала.

Дозвољава се:

- Све биолошко-техничке мере заштите стабла букве, под условима и надзором Завода за заштиту природе Србије,
- Постављање табле о заштити на видном месту
- Све мере неге које су посебном шумском основном прописане и предвиђене за десетогодишњи период за одељење 45/б, унутар кога се налази заштићено стабло букве,
- Сакупљање плодова и семена у научно-истраживачке сврхе као семенског стабла у циљу заштите и очувања генофонда.

У циљу спровођења мера заштите и презентације Споменика природе, неопходно је:

- Редовно пратити здравствено стање стабала и на време предузимати неопходне мере заштите,
- Редовно одржавати заштићену површину
- Обележити стабла таблом о заштити, која је посебне боје и димензија и редовно је одржавати
- Локалитет и положај као и начин доласка до заштићеног природног добра убележити у расположиве планинарске-туристичке карте,
- Унети у посебну шумску основу, тј. у Г.Ј. "Грачац" напомену да у одељењу бр.45/б постоји заштићено стабло мезијске букве које је Споменик приорде ботаничког карактера.

Поред редовног одржавања Средњорочним програмом заштите и развоја споменика природе, који је усвојен 26.11.2003. год., под

бројем 322-2/03, на основу добијених услова од Завода за заштиту природе Србије предвиђене су:

1. Прецизно издефинисане дозвољене мере заштите, као и начин и време њиховог спровођења.
2. Начин обележавања на већ утврђеној локацији, презентацију и уређење како заштићеног стабла тако и укупно заштићеног простора.

Брига о овом споменику природе поверена је Јавном комуналном предузећу "Бањско зеленило и чистоћа" из Врњачке Бање, који треба да чува и одржава ова стабла у складу са прописаним мерама заштите.

ПРОГРАМСКИ ЗАДАЦИ

Техничка заштита

На споменику природе "Буква прозорац" примећена су незнатна оштећења од сајли и гуљење завршетака кореновог система настали при извлачењу трупаца низ тракторску влаку, која пролази поред споменика природе. Такође, дошло је до прелома врха Споменика природе од ветра. У циљу даље заштите Споменика природе, потребно је спровести следеће биолошко техничке мере заштите:

А. Превентивне мере заштите при поправци тракторске влаке

При поправци и уређењу тракторске влаке, постојећу влаку не проширивати и строго водити рачуна да се не оштети коренов систем заштићеног стабла.

Б. Превентивне мере заштите при извлачењу трупаца

Периодично се ради дознака стабала за сечу у одељењу 45/б и по сечи потребно је спровести мере заштите при извлачењу трупаца. При извлачењу трупаца низ постојећу влаку неопходно је пазити да се не развлаче сајле, како не би дошло до оштећења од витла и сајли на деблу, као и до гуљења коренових жила које чине приданак дебла.

В. Заштита стабала од инсеката и фитопатолошких појава

Стручне службе ЈКП "Бањско зеленило и чистоћа" у току 2025. године редовно ће пратити здравствено стање заштићеног стабла и у случају потребе обавестиће Завод за заштиту природе Србије. На основу предлога Завода за заштиту природе Србије, ЈКП "Бањско зеленило и чистоћа" у случају потребе доставиће оштећени материјал

Шумарском факултету или Шумарском институту у Београду како би добила упуства о примени потребних мера на оштећеном објекту и у састојни. У договору са Заводом за заштиту природе Србије и другим надлежним институцијама, ЈКП "Бањско зеленило и чистоћа" спровешће одговарајуће мере заштите, ако буде потребно.

Одржавање и чување

Мере одржавања

По спровођењу проредне сече и по извлачењу трупаца и огревног дрвета неопходно је спровести шумски ред у одељењу 45/б. Такође, у случају појаве отпада, корова и грана на заштићеном простору отпадни материјал и смеће уклонити.

Чуварска служба

Лугарска служба која је организована у Ј.П. "Шуме Гоч" редовно у току 2025. године обављаће чување и заштиту државне шуме, па и самог одељења 45б. Надлежни лугар за Г.Ј. Грачац Миковић Марјан ће посебно бити упућен да спроведе мере чувања и заштите заштићеног стабла.

Уређење

А. Пејзажно уређење

Заштићен Споменик природе налази се у одељењу 45/б Г.Ј. Грачац у високој шуми типа **Fagetum moesiaca montanum-carpinetosum betuli** која се уређује по Посебној основи за газдовање шумама за Г.Ј. Грачац. У Посебну основу за газдовање шумама за Г.Ј. Грачац унешен је податак да се у одељењу 45/б налази заштићени споменик природе "Буква-прозорац".

Истраживање и едукација

А. Климатско осматрање

У Врњачкој Бањи налази се метеоролошка станица и свакодневно се врше климатолошка осматрања. Редовно хидрометеоролошка служба прати стање ваздушног притиска, температуру, релативну влажност, напон водене паре, ветар, стање тла, видљивост у км., облачност и појаве уз облачност.

Задњих година клима се знатно мења и због генералног праћења метеоролошких параметара, наставиће се и у току 2025. године праћење хидрометеоролошких података, због доношења дугорочних мера заштите аутохтоних врста.

Б. Ентомолошка и фитопатолошка истраживања

Здравствено стање споменика природе "Буква-прозорац" стручне службе ЈКП "Бањско зеленило и чистоћа" ће редовно пратити у 2025. години, како би се на време у случају фитопатолошких појава и ентомолошких оштећења, примениле одређене мере заштите и обавестио Завод за заштиту природе Србије. На основу предлога Завода, ако је потребно доставиће се оштећења Шумарском факултету или институту у Београду, да изврши здравствени преглед и по потреби примени најадекватније мере заштите, одржавања и санације.

Г. Генетска, физиолошка и фенолошка истраживања

У оквиру ових истраживања стручне службе ЈКП "Бањско зеленило и чистоћа" пратиће време плодоношења и урод семена у 2025. години у циљу очувања генофонда. У сарадњи са Заводом за заштиту природе Србије у случају плодоношења узорак сакупљеног семена послаће на Шумарски факултет у Београду ради испитивања. На основу добијених резултата старатељ ЈКП "Бањско зеленило и чистоћа" ће поступити по предлогу Завода за заштиту природе Србије.

Популаризација и маркетинг

Пропагодна активност

У оквиру пропагандне активности потребно је пропагирати у облику кратких информација овај вредан споменик природе у разним водичима, телевизијским и радио емисијама из области туризма и екологије. У току 2025. године при изради нових туристичких водича о Врњачкој Бањи, монографија, брошура и планинарско-туристичких карата потребно је означити место споменика природе или описати овај Споменик природе, како би се обавестили и упознали туристи, планинари као и сами становници општине Врњачка Бања о вредности и карактеристикама овог споменика природе.

Б. Обележавање

Према условима добијених од Завода за заштиту природе Србије и Правилнику о обележавању заштићених природних добара ("Сл. гласник РС, бр. 30/9) постављена је табла и потребно је редовно одржавати.

На месту скретања са магистралног пута Крушевац-Краљево поставити таблу обавештења о скретању ка овом заштићеном споменику природе, као и на месту скретања са локалног пута на шумски пут ка Споменику природе.

ФИНАНСИРАЊЕ ПРОГРАМА

У оквиру редовног одржавања зелених површина предвиђено је и уређење Споменика природе „Буква прозорац“. Текући радови би се изводили током целе године и укупна вредност радова је 12.113,78 дин

ИЗГЛЕД ТАБЛЕ ОБЕЛЕЖАВАЊА

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ
MEZIJSKA BUKVA (FAGUS MOESICA Domin, Maly Czesott.)
III
ПОД ЗАШТИТОМ ЈЕ ДРЖАВЕ

